

АННА НИКОЛОВА
ТИТ ЛИВИЙ И НЕГОВОТО
ЛИТЕРАТУРНО ДЕЛО

chitanka.info

Вероятно няма друга епоха в римската история, която да носи такава значимост, както времето на Август (30 г. пр.н.е. — 14 г. от н.е.). Действително то премахва всеопустошителните граждански раздори, но премахва реално и републиката. Превръща римската цивилизация в световна, но превръща и свободния римски гражданин в поданик на едного. Представите за хода — и изхода — на тези промени неотменно присъствуват в творбите на големите дарования от това време, които, по сведения на Светоний, Август „... покровителствувал по всякакъв начин“.

Вергилий успява да обхване грандиозните им очертания със средствата на митологическата епика: „Енеида“ вещае златно бъдеще на поколенията под властта на Енеевите потомци, Юлиите. Песимистичният в ранните си „Еподи“ Хораций се присъединява към тези ведри виждания в по-късните си „Оди“.

Сякаш по-проявен скепсис се долавя в равносметката, която Тит Ливий прави в увода на своето историческо съчинение: седемте столетия римска история, изтекли от 753 г. пр.н.е., годината на основаването на Рим според Марк Теренций Варон, очертават след линия на възход едно морално падение на обществото, което не може вече да понесе нито пороците си, нито лековете за тях. И тъй като частта за неговото съвремие е изгубена, не е възможно да се прецени категорично дали писателят е реабилитирал в последните си книги епохата, на която сам е бил свидетел.

За разлика от своите предходници — историците аналити — най-значителният прозаик на Августовото време не е нито държавен деец, нито участва в управлението на обществото, а целия си живот прекарва в интелектуални занимания, на които се отдава, както изглежда, от най-ранни години в родния си град Патавий (дн. Падуа). Вероятно около 30-те години на 1 в. пр.н.е. се премества в Рим, където остава до смъртта на Август. Животът си завършва в родния си град през 17 г. от н.е.

Историческото си съчинение, което според традицията носи името „От основаването на града“, той започва между 27 и 25 г. пр.н.е. И продължава работата си над него до своята смърт, което ще рече — повече от 40 години. От 142-те книги, които започват с легендата за пристигането на Еней на италийска земя и са завършвали със смъртта на Друз (9 г. пр.н.е.), доведен син на Август, са запазени само 35: от 1

до 10 — описващи събитията до Третата самнитска война през 293 г. пр.н.е., от 21 до 45 — описващи събитията от началото на Втората пуническа война през 218 г. пр.н.е. до триумфа на Емилий Павел след победата му над Македония през 167 г. пр.н.е., както и оскъдни фрагменти от останалите книги, сред които най-важен е откъсът, описващ смъртта на Цицерон в 120 книга. Огромният обем на съчинението е наложил още отрано изготвянето на кратки описания на съдържанието (периохи), които са изцяло запазени, с изключение на периоходите към кн. 136 и 137. Изложението се развива аналитично, по години, като с доближаването си до Ливиевото съвремие забавя все повече хода си. Така ако първите 30 книги са обхващали период от 550 години, то последните 30 книги са разглеждали вече само 42 години.

Натрупалия се до негово време голям исторически материал Ливий е оглеждал съвсем не с критичен поглед: той е проявил многократно несигурност и колебания при представяне на различни трактовки от различни автори. Неговата сила не е в точното откриване и достоверното проследяване на историческите причинно-следствени връзки, а в пресъздаването на историята като хронологичен низ от събития и образи, моделирани белетристично.

Възможно е умениято за драматично конструиране на епизодите да е започнало да се проявява още при предшествениците на Ливий — средните и младите аналити. Но при него то получава най-пълнен израз, доказват го десетки и десетки истории, като например двубоите — от неравномерно пулсиращата борба между близнаците Хорации и Куриации, вплитаща в паралелно напрежение съперници и настръхналите им съвоини — до хитрата схватка на Торкват с нахалния гал; героичните по различен начин дела на Хораций Коклес, Муций Сцевола, Клелия: битките — неточни като фактология, но увеличащи с променливия ритъм на неуспеха и успеха при Кана, Тразименското езеро, Зама.

Ливиевото предпочитание явно е насочено към епохата на старата република и старите римски добродетели, възплътени в майката на Кориолан Ветурия, в Брут Стари, Публий Деций Мус, Фламиний, Катон Стари. Техните качества на държавници и пълководци не само са изредени от автора, но са и разгърнати в многобройните речи, включени в повествованието като задължителен реторичен елемент на античната историография. Тези монолози, вариращи според

обстановката, персонажа и целите му, са несъмнено едно от най-убедителните доказателства за таланта на Ливий като разказвач. Нека само си припомним късите, остри нападки на Кориолановата майка срещу сина изменник, довел нейната съдба до трагически парадокс — принудата да избира между свобода и майчинство.

И тъй, без да престава да бъде исторически извор въпреки многобройните си очевидни неточности, съчинението на Ливий притежава други, по-важни за автора си измерения: философски — понеже в него Ливий като историк-интелектуалец разсъждава за хода на римската история и за човешките съдбини изобщо, и етически — понеже чрез него той като писател моралист извежда и утвърждава, както сам казва в предговора си, примери за подражание и порицание.

Тези качества и класическата по звучение Ливиева проза ѝ създават през следващите векове незаглъхваща популярност, засвидетелствувана в многобройните преписи и цитати. А съвременната култура познава Ромул и Рем, Тарквиниите и Муций Сцевола. Ханибал и Сципион Африкански в тези измерения, които им е дал Ливий.

Анна Б. Николова

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.